

Krzysztof Kaczorowski

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0487-8107>

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu

Anna Nosiadek

SKUTKI BEZCZYNNOCI STRONY W PROCESIE CYWILNYM W KONTEKŚCIE ŚWIADOMOŚCI PRAWNEJ SPOŁECZEŃSTWA

Streszczenie (abstrakt): Niniejsze opracowanie wskazuje konsekwencje braku aktywności strony w postępowaniu cywilnym. Koncentruje się na problematyce prekluzji dowodowej oraz omawia instytucję wyroku zaocznego. Ponadto porusza kwestię strategii nieodbierania korespondencji przez pozwanego lub uczestnika oraz jej następstwa, prezentując temat zarówno w świetle obecnie obowiązującego stanu prawnego jak i w brzmieniu norm prawnych sprzed nowelizacji. W artykule zawarto analizę instytucji doręczenia korespondencji za pośrednictwem komornika. Publikacja omawia także funkcję kuratora procesowego dla osoby nieznaną z miejsca pobytu. Opracowanie podkreśla konieczność stałego zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa, co może prowadzić do uniknięcia opisanych w nim negatywnych skutków.

Słowa kluczowe: postępowanie cywilne, bezczynność, doręczenie, wyrok zaoczny, prekluzja dowodowa

THE EFFECTS OF INACTION OF A PARTY IN A CIVIL TRIAL IN THE CONTEXT OF THE LEGAL AWARENESS OF THE SOCIETY

Abstract: This study indicates the consequences of a party's inactivity in civil proceedings. It focuses on the issue of evidence preclusion and discusses the institution of default judgment. In addition, it raises the issue of the defendant's or participant's failure to collect correspondence and its consequences, presenting the subject both in the light of the current legal status and the wording of legal norms before the amendment. The article contains an analysis of the institution of delivering correspondence through a bailiff. The publication also discusses the function of a curator for a person unknown from their place of stay. The study emphasizes the need to constantly increase public legal awareness, which may lead to avoiding the negative effects described in it.

Keywords: civil proceedings, inactivity, delivery, default judgment, exclusion of evidence

Wstęp

Sprawy cywilne stanowią najliczniejszą kategorię spraw rozpoznawanych w sądach powszechnych, obejmując około 60% z całości wpływu do tych sądów. Dla przykładu w 2017 r. odnotowano ponad 2,5 mln spraw, które zawisły przed sądami w wydziałach cywilnych¹. Warto uświadomić sobie, że w wielu wypadkach postępowania te dotyczą roszczeń opiewających na stosunkowo niewielkie kwoty (np. w przedziale od 50 do 100 zł) i obejmują sprawy, które powszechnie można by określić jako prozaiczne. Dla przykładu można tu wskazać na pozwy o zapłatę dotyczące należności za jazdę bez biletu, niezapłaconych rachunków za Internet, usługę telekomunikacyjną, doprowadzenie prądu lub wody, czy nawet należności naliczonych za niezwrócone do biblioteki książki. Powyższe prowadzi do wniosku, że stroną postępowania cywilnego można stać się wskutek wielu sytuacji dotyczących życia codziennego, co tym bardziej pozwala stwierdzić, że zagadnienie to może być istotne dla znacznej części społeczeństwa. Powyżej opisane sprawy mogą jednakże zostać częstokroć rozstrzygnięte na niekorzyść strony pozwanej z uwagi na fakt niepodjęcia przez nią odpowiednich czynności, a czasem wręcz całkowitą jej bezczynność w toczącym się procesie. Niniejsze opracowanie przedstawia najistotniejsze z negatywnych konsekwencji, jednocześnie podkreślając, że znacznej części z nich można uniknąć, mając podstawową wiedzę o treści przepisów prawa lub też o zasadach funkcjonowania procesu cywilnego. Jest ono przy tym skupione głównie na skutkach dotyczących pozwanego (lub też uczestnika w wypadku postępowań nieprocesowych), bowiem ta strona procesu najczęściej ponieść może negatywne skutki swojej bezczynności.

Kontrydiktoryjność procesu cywilnego

Zasadą nadrzędną towarzyszącą wszelkim postępowaniom sądowym jest zasada prawdy, zgodnie z którą ustalenie prawdziwego stanu danej sprawy ma stanowić podstawę do wydania wyroku². Powyższe założenie wywodzone jest z treści art. 45 Konstytucji RP, gwarantującego każdemu prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy³. Omawiana zasada doznaje jednakże pewnych ograniczeń, bowiem podporządkowanie postępowania sądowego wyłącznie dążeniu do poznania prawdy wykluczałoby szybkość rozstrzygnięcia. Wartości powyższe pozostają wzajemnie powiązane, co podkreśla się również w międzynarodowych standardach dotyczących praw człowieka (por. art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka)⁴. W związku z powyższym jedną z naczelných zasad rządzących postępowaniem cywilnym jest zasada kontrydiktoryjności (sporności), zgodnie z którą ciężar wyka-

¹ A. Siemaszko, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, *Tendencje wpływu spraw do polskich sądów powszechnych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2019, s. 12. Należy odnotować, że powyższa statystyka nie uwzględnia spraw złożonych w Elektronicznym Postępowaniu Upominawczym.

² G. Kamiński, *Zasada prawdy materialnej w świetle projektowanej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Prawo wobec wyzwań współczesności: wybrane problemy teoretycznoprawne i dogmatycznoprawne*, (red.) J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński, Wrocław 2019, s. 103-104.

³ Ł. Błaszczak, A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, Warszawa 2021, s. 34.

⁴ A. Machnikowska, A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Postępowania odrębne. System Postępowania Cywilnego. Tom 6*, Warszawa 2021, s. 32-33.

zania określonych faktów obciąża strony procesu, a zadaniem sądu jest ocena twierdzeń stron w świetle zgłoszonych przez nie dowodów⁵. Taki rozkład obowiązków przeciwstawiany jest dawnej śledczej (inkwizycyjnej) metodzie funkcjonowania postępowania sądowego, w której to sąd zobowiązany był do poszukiwania dowodów mających pozwolić na ustalenie faktycznego stanu sprawy⁶. Przyjęte założenie niewątpliwie służy nie tylko zwiększeniu przejrzystości, ale również usprawnieniu postępowania cywilnego, bowiem sąd władny jest wydać wyrok na podstawie przedstawionych przez strony twierdzeń i dowodów, nie musząc jednocześnie bez końca podejmować starań o uzupełnienie zgromadzonego materiału dowodowego. Powyższe tym bardziej prowadzi do wniosku, że w toku procesu strona powinna pozostawać aktywna w celu dochodzenia lub obrony swoich praw. Ustawodawca przewidział szereg przepisów, formułujących obowiązki i ciężary procesowe, których istnienie co do zasady powinno zmotywować strony do czynnego udziału w postępowaniu, bowiem zaniechanie podjęcia działań skutkuje utratą przewidzianych w danym przepisie korzyści⁷. Dalsza część niniejszego opracowania poświęcona jest analizie przykładów wspomnianych powyżej regulacji.

Nakaz zapłaty

Zgodnie z art. 480¹ Kodeksu postępowania cywilnego⁸ nakaz zapłaty jest orzeczeniem, wydawanym przez sąd w wypadku, gdy powód dochodzi roszczenia pieniężnego. W jego treści sąd nakazuje pozwanemu, aby w określonym terminie zaspokoił roszczenie powoda w całości wraz z kosztami albo wniósł środek zaskarżenia. Postępowanie zmierzające do wydania nakazu zapłaty jest określane postępowaniem odrębnym; charakteryzuje się ono tym, że wydanie orzeczenia rozstrzygającego sprawę następuje bez udziału stron, na podstawie faktów i dowodów przytoczonych tylko przez powoda⁹. Celem powyższego jest usprawnienie i uproszczenie postępowania sądowego, a ponadto udzielenie ochrony prawnej w czasie o wiele krótszym od tego, jaki jest niezbędny do rozpoznania sprawy w toku procesu¹⁰. Co do zasady założenie towarzyszące omawianemu postępowaniu polega na tym, że sąd wyda nakaz zapłaty, chyba że – oceniając wyłącznie treść pozwu – dojdzie on do wniosku, że zaszły przesłanki negatywne do jego wydania¹¹. Szczególną odmianą tego postępowania jest elektroniczne postępowanie upominawcze (EPU), w którym do roz-

⁵ S. Marciniak, *Zasada kontradiktoryjności a ewolucja i współczesny kształt postępowania cywilnego – zarys problematyki*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza” nr 2/2013, s. 106.

⁶ J. Misztal-Konecka, *O obowiązywaniu zasady kontradiktoryjności w postępowaniu nieprocesowym: przyczynek do dyskusji*, „Zeszyty Prawnicze” nr 16.3/2016, s. 138-139.

⁷ A. Łazarska, *Należyta dbałość o swoją sprawę w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2009, nr 5, s. 51-52.

⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805), dalej w tekście jako k.p.c.

⁹ A. Machnikowska, A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Postępowania odrębne. System Postępowania Cywilnego. Tom 6*, Warszawa 2021, s. 809.

¹⁰ P. Rylski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el, art. 480¹ Nb 1.

¹¹ T. Zembruski (red.) *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, Warszawa 2020, s. 1256.

strzygnięcia sprawy dochodzi właściwie wyłącznie na podstawie treści pozwu. Powód, dochodząc roszczenia w tym trybie, składa pozew w formie dokumentu elektronicznego i jedynie wskazuje (opisuje) dowody na poparcie swoich roszczeń, nie dołączając ich w ogóle do pisma procesowego (art. 505³² § 1 k.p.c.). Powyższe pozwala na uświadomienie, że w rzeczywistości uzyskanie przez powoda nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym jest stosunkowo łatwe. W literaturze wskazuje się, że stanowi on wręcz skierowaną do pozwanego propozycję rozstrzygnięcia¹². Orzeczenie to wydawane jest na posiedzeniu niejawnym, co w treści art. 152 § 3 k.p.c. oznacza posiedzenie dostępne wyłącznie dla osób wezwanych. W praktyce zaś można stwierdzić, że opisana sytuacja obejmuje *de facto* podjęcie rozstrzygnięcia wyłącznie na podstawie dokumentów, bez wyprzedzającego zawiadomienia którejkolwiek ze stron o planowanym terminie tegoż posiedzenia.

Tak ułatwiona procedura prowadząca do wydania nakazu zapłaty zrównoważona została równie uproszczoną ścieżką przewidzianej przez ustawodawcę obrony przed tym orzeczeniem. Zgodnie z art. 505 § 1 k.p.c. pozwany ma prawo do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty; wówczas traci on moc w części zaskarżonej sprzeciwem. Należy przy tym wskazać, że ustawodawca nie przewidział szczegółowych wymogów wobec pisma, które ma stanowić sprzeciw. Oczywiście musi ono odpowiadać kilku podstawowym warunkom określonym w art. 126 k.p.c. (m.in. zawierać oznaczenie sądu, stron, rodzaju pisma, podpis strony), jednakże nie musi obejmować szczegółowego uzasadnienia, powołania się na określone przepisy, a tym bardziej złożonej argumentacji prawnej. Wystarczające jest wskazanie nakazu zapłaty, którego sprzeciw dotyczy, a także sprecyzowanie, czy nakaz ten zaskarża się w całości czy też tylko w części¹³. Należy zatem uznać, że w pełni skuteczny sprzeciw może zawierać zaledwie jedno zdanie: „zaskarżam w całości nakaz zapłaty z dnia...”. Pomimo tego okazuje się, że znaczna liczba nakazów zapłaty podlega uprawomocnieniu, bowiem pozwany pozostaje w danej sprawie bierny. Jako przyczynę takiego stanu rzeczy ciężko przy tym wskazywać na nieczytelność udzielonego pouczenia. Odmienne bowiem od wszelkich orzeczeń sądowych, w przypadku nakazu zapłaty informacja o możliwości wniesienia sprzeciwu jest wyrażona *expressis verbis* w jego treści. A zatem w omawianym przypadku beczynność pozwanego skutkować będzie uprawomocnieniem się orzeczenia, które wydane zostało wyłącznie na podstawie twierdzeń powoda. Nie wnosząc sprzeciwu, pozwany niejako z własnej woli pozbawia się możliwości zajęcia stanowiska w sprawie, zgłoszenia zarzutów lub przedstawienia jakichkolwiek dowodów w celu obrony swoich praw. Niezaskarżony nakaz zapłaty staje się prawomocny, a po nadaniu klauzuli wykonalności powód może prowadzić na jego podstawie egzekucję komorniczą.

W tym miejscu należy wskazać, że otrzymanie nakazu zapłaty z punktu widzenia pozwanego jest *de facto* pierwszą informacją o wniesieniu przeciwko niemu pozwu sądowego. W związku z powyższym, w przypadku gdy uznaje on żądanie pozwu za uzasadnione, niewnoszenie sprzeciwu może być elementem strategii procesowej, gdyż zasądzenia rosz-

¹² A. Machnikowska, A. Góra-Błaszczkowska, *op. cit.*, s. 809.

¹³ P. Ryłski, *op. cit.*, art. 505 Nb 16.

czenia w postępowaniu upominawczym wiąże się z niższymi kosztami procesu. Jednakże w takim przypadku nieodzownym dalszym krokiem jest zaspokojenie roszczenia powoda w terminie wynikającym z nakazu.

Wyrok zaoczny

Specyfika nakazu zapłaty sprawia, że skutki bezczynności pozwanego pojawiają się dopiero po wydaniu omówionego orzeczenia. Zupełnie odmienny stan prawny odnosi się do wyroku zaocznego. Rozstrzygnięcie w tej formie możliwe jest wyłącznie w wypadku, gdy pozwany nie podejmie obrony swoich interesów w sprawie. Wyrok zaoczny, podobnie jak nakaz zapłaty, wydawany jest na podstawie twierdzeń powoda zawartych w pozwie oraz dalszych pismach procesowych, jeśli takie były złożone. Wyjątkiem jest jedynie sytuacja, w której twierdzenia te budzą wątpliwości lub też zmierzają do obejścia prawa. W judykaturze wskazuje się, że wydanie wyroku zaocznego właściwie wyklucza przeprowadzenie dowodowego, chyba że zachodzi któryś z przypadków wskazanych powyżej. Ustawodawca wychodzi bowiem z założenia, że skoro pozwany nie wdaje się w spór, to znaczy, że faktem w pozwie powołanym nie zaprzecza. Dlatego właśnie wyrok zaoczny może uwzględniać powództwo nawet jeśli powód nie przedstawia żadnych dowodów¹⁴, a samo ich nieprzedstawienie nie może być przyczyną do przyjęcia twierdzeń powoda za nieprawdziwe¹⁵. Co istotne, w przeciwieństwie do nakazu zapłaty, w drodze omawianego orzeczenia można rozstrzygnąć właściwie każde roszczenie w procesie cywilnym (np. sprawę o eksmisję), chyba że przepis szczególnie wyklucza taką możliwość (np. art. 431 k.p.c. dotyczący spraw małżeńskich).

Ustawodawca przewidział dwie możliwości wydania wyroku zaocznego. Pierwszą z nich (art. 340 § 1 k.p.c.) jest sytuacja, w której pozwany nie stawia się na rozprawie lub też nie bierze w niej czynnego udziału. Warunkiem uprzednim do powyższej czynności jest skuteczne zawiadomienie o terminie tejże rozprawy. W ten sposób dochodzi do nałożenia na pozwanego sankcji za niestawiennictwo na rozprawie. Oczywiście skutek ten nie nastąpi jeśli usprawiedliwi on swoją nieobecność lub też, gdy wniesie o prowadzenie postępowania pomimo tego, że nie zamierza zjawić się na posiedzeniu¹⁶. Natomiast w sytuacji, gdy powyższe przesłanki pozytywne zostaną spełnione, sąd jest właściwie zobligowany do wydania wyroku zaocznego, nawet gdy powód nie wyraził takiego żądania¹⁷.

Druga z przewidzianych przez ustawodawcę możliwości dotyczy sytuacji, w której pozwany otrzymuje pozew, lecz nie udziela na niego odpowiedzi. Sąd ma wówczas prawo skierowania sprawy na posiedzenie niejawne i wydania wyroku zaocznego. Regulacja ta jest rozwiązaniem stosunkowo nowym, wprowadzonym w drodze nowelizacji k.p.c. z 2019 r. W uzasadnieniu tak sformułowanej zmiany wskazywano jednoznacznie, że jej celem jest wyciągnięcie konsekwencji z bierności pozwanego już na wczesnym etapie po-

¹⁴ Wyrok SA w Warszawie z dnia 17 maja 2017 r. VI ACa 208/16.

¹⁵ Wyrok SA w Białymstoku z dnia 6 grudnia 2018 r. I AGa 135/18.

¹⁶ M. Manowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom I, LEX/el. 2020, art. 340 Nb 2 i 4.

¹⁷ E. Marszałkowska-Krześ, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Legalis/el. 2021, art. 340 Nb 10.

stępowania¹⁸. Niewątpliwie ma to również istotne znaczenie dla sądu, który może wydać rozstrzygnięcie bez konieczności wyznaczenia terminu rozprawy i oczekiwania na ten termin.

Z punktu widzenia strony postępowania cywilnego omawiana regulacja ma daleko idące skutki. Niezłożenie odpowiedzi na pozew prowadzić może bowiem do wydania przez sąd rozstrzygnięcia, o którym pozwany uzyska wiedzę dopiero w chwili jego doręczenia. O wiele bardziej istotne i odczuwalne jest jednakże rozstrzygnięcie dodatkowe, które z mocy prawa zamieszczane jest w treści wyroku zaocznego, obejmujące nadanie mu rygoru natychmiastowej wykonalności. Rozstrzygnięcie to ma charakter obligatoryjny. Nadawane jest wyłącznie w odniesieniu do tej części wyroku, która może zostać wykonana w drodze egzekucji, bowiem niezwłocznie po opatrzeniu wyroku omawianym rygorem możliwe jest nadanie mu klauzuli wykonalności. Staje się on wówczas tytułem wykonawczym, tj. dokumentem na podstawie którego można prowadzić egzekucję¹⁹. Odmienne niż w przypadku nakazu zapłaty, wyrok zaoczny, od którego wniesiono sprzeciw, nie traci mocy, a zatem do chwili ostatecznego rozstrzygnięcia całości postępowania istnieje on w obrocie prawnym. Jeśli zatem po wydaniu wyroku zaocznego pozwany zdecyduje się jednak podjąć obronę w trakcie procesu, musi liczyć się z faktem, że powód nadal będzie w stanie wszcząć przeciwko niemu postępowanie egzekucyjne. Sąd może wprawdzie zawiesić nadany wyrokowi zaocznemu wyrok natychmiastowej wykonalności (czyli w praktyce wstrzymać również egzekucję), jednakże wymaga to wykazania naruszenia przepisów dopuszczających jego wydania lub też uprawdopodobnienia przez pozwanego, że nie stał się na rozprawie z przyczyn przez siebie niezawinionych, a do tego okoliczności przedstawione przez powoda są wątpliwe²⁰. W związku z powyższym może się okazać, że już w toku procesu żądana przez powoda kwota zostanie przymusowo ściągnięta z majątku pozwanego lub też dojdzie do zaspokojenia innego roszczenia nadającego się do wykonania. O ile – co do zasady – po ewentualnym uchyleniu wyroku zaocznego możliwe będzie odzyskanie wyegzekwowanych kwot, o tyle inne skutki (np. przeprowadzona eksmisja) mogą okazać się o wiele trudniejsze do odwrócenia.

Nieodebranie korespondencji

Kolejnym wymagającym dostrzeżenia rodzajem bezczynności czy też zaniechania pozwanego jest nieodbieranie przez niego korespondencji przesyłanej z sądu. Zgodnie z procedurą cywilną sąd dokonuje wszelkich doręczeń za pośrednictwem wyznaczonego operatora pocztowego (art. 131 § 1 k.p.c.), którym obecnie jest Poczta Polska S.A. Stronie będącej osobą fizyczną pisma dostarcza się osobiście (art. 133 § 1 k.p.c.), a podstawowym miejscem doręczenia jest miejsce zamieszkania adresata (art. 135 § 1 k.p.c.). W świetle teorii doręczenia, wynikającej z art. 61 § 1 k.c., pismo uznaje się za skutecznie doręczone w chwili, gdy doszło ono do adresata w taki sposób, że mógł on się zapoznać z jego tre-

¹⁸ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Druk 3137 – Uzasadnienie, Warszawa 2019 r., s. 26.

¹⁹ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Wyd. 11*, Legalis/el. 2022, art. 333 Nb 2-4.

²⁰ P. Rylski, *op. cit.*, art. 346 Nb 5-8.

ścią. Nie jest więc wymagane, aby adresat rzeczywiście zapoznał się ze złożonym jemu oświadczeniem lub zawiadomieniem, wystarczy jeśli miał taką możliwość²¹. Powyższe sprawia, że ewentualne skutki odbioru pisma i nieodczytania jego treści obciążają wyłącznie adresata (w tym wypadku pozwanego), który powinien należycie zadbać o swoje prawa. Odmienne uregulowanie tej kwestii właściwie uniemożliwiłoby skuteczne procesy sądowe, każdy mógłby bowiem twierdzić, że nie zapoznał się z niekorzystnym dla niego orzeczeniem²². Ustawodawca przyjął przy tym, że doręczenie do rąk adresata, choć najbardziej pożądane, nie jest konieczne. Art. 138 § 1 k.p.c. pozwala na odebranie korespondencji sądowej przez dorosłego domownika strony, jeśli podjął się on oddania pisma osobie, do której zostało skierowane. W tym przypadku okoliczność, czy i kiedy doszło do przekazania pisma adresatowi, pozostaje bez znaczenia dla oceny skuteczności doręczenia i rozpoczęcia biegu terminów procesowych wynikających z dokonania doręczenia²³.

Znacznie częstszym postępowaniem pozwanych jest więc całkowite niepodejmowanie przesyłanej przez sąd korespondencji, bowiem pozostają oni w błędnym przekonaniu, że nieodebrany list nie wywoła niekorzystnego dla nich skutku (twierdząc potem w ramach swojej obrony, że nie mogli się zapoznać z danym pismem). Działanie takie przybiera dwie formy: odmowę odbioru doręczonego listu lub brak reakcji na pozostawione zawiadomienie (awizo). Pierwsza z nich jest całkowicie nieskuteczna. Jeśli doręczający korespondencję sądową zastanie adresata i spotka się z otwartą odmową przyjęcia przesyłki, ma on obowiązek zwrócić pismo do sądu z adnotacją o tejże odmowie, a doręczenie uważa się za dokonane (art. 139 § 2 k.p.c.). Z kolei opisana strategia procesowa w postaci niepodjęcia awizowanej korespondencji może okazać się częściowo skuteczna, ale wyłącznie u samego początku procesu. Ustawodawca w trakcie dokonywania nowelizacji k.p.c. w 2019 r. przyjął racjonalne założenie, zgodnie z którym strona niemająca wiedzy o toczącym się postępowaniu sądowym nie powinna być obciążona negatywnymi skutkami zmiany adresu. W związku z powyższym wprowadzono do przepisów k.p.c. zasadę polegającą na konieczności skutecznego dokonania doręczenia pierwszego pisma w sprawie. Powyższe oczywiście nie oznacza, że unikanie odebrania korespondencji sądowej zabezpiecza interesy pozwanego. W braku skutecznego doręczenia sąd wezwie bowiem powoda do podjęcia jednej z opisanych w art. 139¹ § 2 k.p.c. czynności, tj. dokonania doręczenia za pośrednictwem komornika sądowego lub też przedłożenia dowodu na okoliczność, że pozwany mieszka pod wskazanym w pozwie adresem. Okoliczność ta może zostać udowodniona w sposób dowolny, bowiem w postępowaniu cywilnym nie obowiązuje zamknięty katalog środków dowodowych. Przykładowo potwierdzeniem zamieszkania pod wskazanym adresem mogą być odebranie przez pozwanego przekazu pocztowego, zeznania świadków (np. sąsiadów) lub raporty detektywistyczne²⁴. Z kolei doręczenie przez komor-

²¹ K. Osajda, W. Borysiak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*. Wyd. 30, Legalis/el. 2022, art. 61 Nb 1.

²² P. Machnikowski (red.), *Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Tom I. Komentarz*, Warszawa 2022, Legalis/el, art. 61 Nb 2.

²³ Wyrok SN z dnia z dnia 24 listopada 2016 r. II CSK 142/16.

²⁴ M. Borodziuk, *Doręczenie komornicze w praktyce sądowej po zmianach procedury cywilnej dokonanych 7 listopada 2019 roku*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 3, s. 122-123.

nika może być skuteczniejsze od doręczenia pocztowego, bowiem dokonywane jest na bezpośrednie zlecenie dotyczącej konkretnej osoby, a organ egzekucyjny dysponuje środkami przymusu. Ponadto komornik może również ustalić we własnym zakresie, że pozwany zamieszkuje pod adresem określonym w pozwie, co będzie skutkowało przyjęciem fikcji poprawnego doręczenia²⁵. Reasumując powyższe, należy stwierdzić że próby unikania korespondencji sądowej z pewnością mogą spowolnić i utrudnić postępowanie cywilne, jednakże działanie takie na dłuższą metę może okazać się niekorzystne. W sytuacji gdy dojdzie do potwierdzenia adresu zamieszkiwania pozwanego w sposób opisany powyżej, może on nie otrzymać nadanego pisma (np. pozwu, nakazu zapłaty), a pomimo tego będzie ono uznane za skutecznie doręczone. Skutkiem tego może być uprawomocnienie się nakazu zapłaty lub wydanie wyroku zaocznego, co – jak wyjaśniono w poprzedniej części niniejszego opracowania – w dalszej perspektywie może prowadzić do wszczęcia egzekucji komorniczej. Z innej zaś perspektywy nieustalenie adresu pozwala powodowi na złożenie wniosku o ustanowienie kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego, o czym będzie mowa w dalszej części tegoż artykułu.

Od chwili, w której pozwany otrzymał pierwsze pismo w sprawie lub też wystąpiły wyżej opisane przypadki pozwalające uznać je za skutecznie doręczone, dochodzi do diametralnej zmiany, bowiem wszelkie próby dalszego unikania odbioru korespondencji sądowej działają na niekorzyść pozwanego. Art. 136 § 1 k.p.c. nakłada bowiem na strony obowiązek powiadamiania sądu o każdej zmianie swojego miejsca zamieszkania. Jeśli zaniedbają udzielenia takiej informacji, sąd ma prawo pozostawić pismo wysłane na dotychczas podany adres w aktach ze skutkiem doręczenia (art. 136 § 2 k.p.c.). A zatem od tego momentu każdorazowe nieodebranie korespondencji przez pozwanego sprawia jedynie, że *de facto* traci on możliwość zapoznania się z pismem, nie ograniczając równocześnie w żaden sposób ewentualnych negatywnych skutków, wpływających z uznania go za doręczone.

Wyznaczenie kuratora

Jak wcześniej wspomniano, nieustalenie adresu pozwanego (lub uczestnika) upoważnia powoda (lub wnioskodawcę) do złożenia wniosku o ustanowienie kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu. Wnioskujący musi uprawdopodobnić, iż miejsce pobytu strony jest nieznane. Decydujące jest ustalenie, gdzie pozwany faktycznie mieszka, a nie gdzie jest zameldowany. Należy podkreślić, iż niedopuszczalne jest ustanowienie kuratora dla osoby niezidentyfikowanej, nieznannej z imienia i nazwiska, której tożsamości nie można ustalić²⁶. Akceptowalne jest natomiast ustanowienie kuratora dla osoby, co do której nie wiadomo, czy pozostaje przy życiu²⁷.

W praktyce przewodniczący wzywa także stronę powodową do uiszczenia zaliczki na poczet wynagrodzenia kuratora. Zgodnie bowiem z § 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra

²⁵ M. Simbierowicz, M. Świtkowski (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, LEX/el. 2021, art. 3(a) Nb 2.

²⁶ Wyrok SN z 23 września 1997 r., I CKU 117/97.

²⁷ Uchwała SN z 16 września 1961 r., 4 Co 18/60, OSPiKA 1963, Nr 4, poz. 99.

Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz. U. Poz. 536), kuratorowi przysługuje zwrot wydatków oraz wynagrodzenie za pełnioną funkcję w wysokości nieprzekraczającej 40% stawek minimalnych za czynności adwokackie²⁸ lub czynności radców prawnych²⁹, w obu przypadkach nie mniej niż 60 zł. Jeżeli kuratorem wyznaczono adwokata lub radcę prawnego, sąd powinien podwyższyć przyznane wynagrodzenie o kwotę należnego podatku od towarów i usług (VAT) w stawce 23%³⁰. Podwyższenia wynagrodzenia o stawkę należnego podatku nie wymaga sytuacja, gdy kuratorem wyznacza się pracownika sądu, co jest ugruntowaną praktyką³¹. Ustawodawca nie wymaga bowiem, by kurator był profesjonalnym pełnomocnikiem, a jedynie by legitymował się znajomością prawa³². O wskazanie kandydata na kuratora przewodniczący może zwrócić się do odpowiednich organów tj. ORA lub OIRP³³.

Ustanowienie kuratora dla osoby nieznannej z miejsca pobytu może przybrać formę zarządzenia lub postanowienia, które nie podlega zaskarżeniu w drodze zażalenia³⁴. O ustanowieniu kuratora przewodniczący ogłasza publicznie w budynku sądowym i lokalu wójta (burmistrza, prezydenta miasta) odpowiedniego dla ostatniego miejsca zamieszkania reprezentowanego. W sprawach większej wagi może dokonać ogłoszenia także w prasie, jednakże wiąże się to z dodatkowymi kosztami i, jak wynika z doświadczenia zawodowego autorów niniejszego opracowania, jest obecnie prawie niespotykane.

Z chwilą odbioru pisma przez kuratora doręczenie staje się skuteczne, zaczynają zatem swój bieg terminy procesowe. Sąd może jednak uzależnić skuteczność doręczenia od upływu oznaczonego terminu od chwili wywieszenia obwieszczenia w budynku sądowym. Autorzy pracy pochwalają taką praktykę, ponieważ daje ona kuratorowi odpowiedni czas na odszukanie osoby nieznannej z miejsca pobytu i doręczenie jej korespondencji, a także umożliwia podjęcie przez tę osobę decyzji o ewentualnym wdaniu się przez nią w spór. Pozwala to na uniknięcie np. wniesienia sprzeciwu od wyroku zaocznego czy nakazu zapłaty wbrew woli pozwanego. Wobec braku uzależnienia skuteczności doręczenia od upływu oznaczonego terminu, dwa tygodnie przypadające pomiędzy doręczeniem nakazu zapłaty kuratorowi a jego uprawomocnieniem się w rzeczywistości nie pozwalają na ustalenie adresu reprezentowanego i podjęcie próby doręczenia.

Głównym obowiązkiem kuratora jest podejmowanie działań dla ochrony praw osoby reprezentowanej. Może się to przejawiać poprzez wnoszenie pism procesowych, w tym

²⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1800 z późn. zm.).

²⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 265 z późn. zm.).

³⁰ Uchwała SN z 5 listopada 2021 r., III CZP 68/20, OSNC 2022, nr 6, poz. 58.

³¹ Postanowienie SR w Słupcy z 17 września 2020 r., I Ns 267/20, LEX nr 3175229.

³² Postanowienie SN z 2 sierpnia 2007 r., V CSK 155/07, LEX nr 485892.

³³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2046 z późn. zm.), § 168.

³⁴ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *op. cit.*, art. 143 Nb 3.

środków zaskarżenia albo powstrzymywanie się od skarżenia orzeczeń, jeżeli całokształt okoliczności wskazuje na brak ku temu odpowiednich przesłanek – takie działanie prowadziłoby jedynie do zwiększenia kosztów postępowania, co jest oczywiście niekorzystne dla strony przegrywającej. Kurator zobowiązany jest także do prób ustalenia miejsca pobytu osoby nieobecnej i zawiadomienia jej o stanie sprawy i toczącym się postępowaniu³⁵. Pisma procesowe doręczane są kuratorowi do czasu zgłoszenia się do postępowania nieznanego z miejsca pobytu strony albo też jej przedstawiciela lub pełnomocnika. Wtedy sąd może zwolnić kuratora z pełnienia funkcji.

Wszelkie działania i zaniechania kuratora są równoznaczne z działaniami i zaniechaniami strony, którą reprezentuje³⁶. Przedstawiciele dyskursu prawnego wskazują, iż nawet obiektywnie słuszne niezadowolenie reprezentowanego z działań kuratora nie jest przyczyną nieważności postępowania³⁷. Jedynie całkowita jego nieaktywność, przejawiająca się np. poprzez brak jego obecności na rozprawach, nieprzedstawienie żadnego stanowiska czy wniosku, stanowi rażące naruszenie normy z art. 143 k.p.c. i może stanowić podstawę do wznowienia postępowania z uwagi na pozbawienie możliwości obrony, przewidzianą w art. 401 pkt 2 k.p.c.³⁸.

Tym samym na kuratorze spoczywa duża odpowiedzialność. Podejmuje się on szeregu czynności – od poszukiwania reprezentowanego, po tym jak poprzednie sposoby ustalenia adresu zawiodły, aż po wnoszenie pism procesowych i stawiennictwo na rozprawach. Dziwi zatem tak znaczne zróżnicowanie wynagrodzenia kuratora od kosztów zastępstwa procesowego. W sprawach o najniższej wartości przedmiotu sporu, czyli w takich, w których najczęściej nie można ustalić miejsca zamieszkania pozwanego (np. przejazd bez ważnego biletu, opłata za Internet), wynagrodzenie w wysokości 60 zł nie motywuje do aktywnej obrony praw reprezentowanego oraz zakrawa o działalność *pro bono*, co w praktyce skutkuje częstymi odmowami podjęcia się pełnienia tej funkcji przez profesjonalnych pełnomocników z uwagi na zbyt duże obciążenie innymi, lepiej płatnymi, sprawami. Nie stanowi to wyrzutu wobec adwokatów i radców prawnych, a jedynie jest postulatem *de lege ferenda* do zrównania wynagrodzenia kuratora z wysokością minimalnych stawek adwokackich lub radcowskich³⁹. Powyższe rozważania, choć na pierwszy rzut oka zdają się nieistotne z punktu widzenia niniejszego opracowania, dotyczyć mogą jednakże pozwanego bezpośrednio. Wynagrodzenie kuratora – niezależnie od jego ostatecznej wysokości – należy bowiem do kosztów procesu, a zatem w razie przegranej sprawy kwota ta obciąży pozwanego.

³⁵ P. Rylski, *op. cit.*, art. 143 Nb 23.

³⁶ Postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2022 r. III CZ 136/22.

³⁷ Postanowienie SN z 14 stycznia 2015 r., I CZ 111/14, LEX nr 1645253.

³⁸ Postanowienie SN z 24 lipca 2014 r., II CSK 456/13, LEX nr 1504835.

³⁹ Należy odnotować, że stawki radców prawnych oraz adwokatów w procesie cywilnym są ustalone w tożsamej wysokości.

Prekluzja dowodowa

Jednym z celów nowelizacji procedury cywilnej z 2019 r. było przyśpieszenie postępowania. Miał on zostać osiągnięty m.in. poprzez szersze zastosowanie instytucji prekluzji formalnej (łac. *praclusio*, tłum. *zamknięcie*⁴⁰), która oznacza, że po upływie określonego terminu uprawnienie do zgłaszania nowych twierdzeń lub dowodów ulega ograniczeniu. Narzędzie to służy realizacji zasady szybkości postępowania sądowego, która swoje źródło ma w konstytucyjnym prawie do sądu: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”⁴¹ oraz w art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie...”

W postępowaniu cywilnym na sądzie ciąży obowiązek zapobiegania przewlekaniu postępowania (art. 6 § 1 k.p.c.), a na stronach – obowiązek bezzwłocznego przytaczania wszystkich faktów i dowodów (art. 6 § 2 k.p.c.). Przewodniczący został wyposażony w szereg uprawnień służących do realizacji zasady koncentracji materiału dowodowego. Jednym z nich jest prawo do zobowiązania strony do podania w piśmie przygotowawczym wszystkich twierdzeń i dowodów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powołania w toku dalszego postępowania, chyba że strona uprawdopodobni, iż nie było to możliwe albo potrzeba ich przytoczenia pojawiła się później (art. 205³ § 2 k.p.c.). Prawodawca mobilizuje tym samym strony do natychmiastowego przytaczania faktów i dowodów zawarcia wszystkich odpowiednich wniosków dowodów w pierwszym piśmie w sprawie.

Sankcja za bezczynność może przybrać także aspekt finansowy. Jeżeli bowiem strona lub interwenient uboczny uchyla się ona od złożenia wyjaśnień lub z opóźnieniem przywołuje dowody, może zostać obciążony kosztami wywołanymi swoim niesumiennym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem, i to niezależnie od wyniku sprawy (art. 103 § 1-2 k.p.c.).

Szerokie zastosowanie prekluzji dowodowa znajduje w postępowaniu gospodarczym, w którym co do zasady przeciwnicy procesowi są przedsiębiorcami, a zatem powinni dysponować większymi zasobami, by sprostać bardziej rygorystycznym normom. Od profesjonalistów wymaga się bowiem sprawniejszego działania, a ponadto w realiach rynkowych długotrwałość postępowania może spowodować większe szkody niż dla uczestników postępowania zwykłego. W ślad za art. 458⁵ § 1-4 k.p.c. powód obowiązany jest powołać wszystkie twierdzenia i dowody w pozwie, a pozwany – w odpowiedzi na pozew. O powyższym przewodniczący poucza, jednocześnie wzywając by w terminie, nie krótszym niż tydzień, powołała wszystkie dowody i twierdzenia. Naruszenie przywołanych norm skutkuje pominięciem spóźnionych twierdzeń i dowodów, chyba że strona uprawdopodobni, że

⁴⁰ *Prekluzja* [w:] *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny. Tom 32*, (red.) H. Zgólkowa, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 2001, s. 310.

⁴¹ Art. 45 ust. 1 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

ich przywołanie nie było możliwe albo że potrzeba ich powołania wynikła później. Jednakże w odróżnieniu od postępowania zwykłego, w postępowaniu w sprawach gospodarczych, strona powinna powołać dalsze twierdzenia i dowody w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym stało się to możliwe lub potrzebne.

Podobnie, zastrzona postać prekluzji dowodowej dedykowana jest dla postępowania odwoławczego. Na mocy art. 381 k.p.c. sąd drugiej instancji może pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynikła później. Z kolei w odniesieniu do pism ustawodawca co do zasady przyjmuje założenie, że strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej aż do zamknięcia rozprawy (art. 205¹² § 2 k.p.c.). Jednakże w wypadku wskazania przez sędziego przewodniczącego jednoznacznego terminu na reakcję strony (w postaci sporządzenia i wysłania właściwego pisma), ma on następnie prawo do zwrotu pisma złożonego po tym terminie⁴².

Warto zauważyć, że przywołane wyżej przepisy zawierają słowo „może”, a tym samym pozostawiają sądowi swobodną ocenę działania strony. Tym samym surowe konsekwencje prekluzji dowodowej zostają połączone z elementami dyskrecjonalnej władzy sędziego, która pozwala na dokonanie zindywidualizowanej oceny⁴³. Zgodnie z orzecnictwem SN⁴⁴, dążenie do szybkości postępowania nie może zdominować prawa do obrony.

Podsumowując, jeżeli strona zachowuje się biernie, nie informuje sądu o wszystkich ważnych okolicznościach faktycznych w sprawie, nie wnosi od razu odpowiednich wniosków dowodowych, to powinna się liczyć, że mogą one zostać później pominięte jako spóźnione. Nie sposób sobie wyobrazić, by strona tuż przed zamknięciem rozprawy powołała się na okoliczność o której wiedziała od początku sprawy, a która miała kluczowe znaczenie. Akceptacja takiego zachowania uchybiałaby nie tylko przeciwnikowi, ale także naruszałaby powagę sądu.

Należy zatem niezwłocznie powoływać wszelkie okoliczności i nie czekać z przysłowiowym asem w rękawie do końca rozprawy, ponieważ na skutek zastosowania prekluzji dowodowej może nie być okazji do jego użycia. Podobna sytuacja może wystąpić wówczas, gdy strona pozwana nie składa pism procesowych, niejako ignorując wszelkie fakty i dowody wskazywane przez stronę powodową, zakładając że podejmie się wyjaśnienia sprawy i obrony dopiero na rozprawie. Pomijając już ryzyko wydania wcześniej wspomnianego wyroku zaocznego, sąd w opisaney powyżej sytuacji ma prawo przyjąć, że właściwie każdy z przedstawionych na terminie posiedzenia dowodów jest spóźniony i powinien podlegać pominięciu.

⁴² M. Bieniak, *Zasady składania pism przygotowawczych w postępowaniu cywilnym*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 1, s. 36-37.

⁴³ Uchwała SN z dnia 17 czerwca 2005 r. III CZP 26/05.

⁴⁴ Wyrok SN z dnia 16 lipca 2009 r. I CSK 30/09.

Podsumowanie

Zasadą ogólną postępowania cywilnego jest jego kontradiktoryjność, zgodnie z którą ustawodawca oczekuje od stron tegoż postępowania podjęcia aktywności w celu dochodzenia lub też obrony swoich praw. Wyżej opisane regulacje prawne powstały w celu uwypuklenia tej zasady, bowiem wskutek wynikających z nich sankcji strona pozwana przez swoją bezczynność może narazić się na szereg negatywnych konsekwencji. Tymczasem w wielu przypadkach przejawienie nawet niewielkiej aktywności wystarczałoby do zminimalizowania lub uniknięcia negatywnych skutków. Wspomniany sprzeciw od nakazu zapłaty może zawierać zaledwie jedno zdanie. Złożenie przez stronę w oznaczonym terminie przynajmniej jednego pisma przygotowawczego, w którego treści sprzeciwi się ona roszczeniom powoda chociażby w niewielkiej części, wyklucza możliwość wydania wyroku zaocznego. Odebranie korespondencji z sądu daje szansę na ustosunkowanie się do niej i podjęcie odpowiedniej reakcji, podczas gdy dopuszczenie do uznania jej za doręczoną bez odczytania jej treści w sposób oczywisty uniemożliwia jakąkolwiek realną obronę swoich praw. Z kolei dopuszczenie do sytuacji, w której ustanowiony został kurator dla pozwanego nieznanego z miejsca pobytu niekoniecznie prowadzić musi do korzystnego dla takiej strony rozstrzygnięcia. Niezależnie od swojej wiedzy i zdolności, taki reprezentant nie ma przecież wiedzy o stanie faktycznym sprawy poza tym, jaki przedstawia mu powód. Podobnie też kurator ma stosunkowo niewielkie możliwości powołania się na sytuację osobistą lub majątkową pozwanego w celu uzyskania bardziej korzystnego rozstrzygnięcia, bowiem z uwagi na brak kontaktu ze stroną nie ma on o powyższych okolicznościach wiedzy, a ponadto nie posiada dowodów na poparcie ewentualnych twierdzeń.

Z doświadczenia zawodowego autorów niniejszego artykułu wynika również, że pismo procesowe prowadzące do korzystnego dla pozwanego rozstrzygnięcia wcale nie musi zawierać licznych dowodów, argumentacji prawnej lub stanowiska orzecznictwa. W niektórych przypadkach samo zakwestionowanie zasadności roszczenia powoda lub też podniesienie, że jest ono niewystarczająco wykazane stanowi wystarczający dla sądu argument, uzasadniający analizę dowodów pod odpowiednim kątem. Nierzadko zaledwie jedno zdanie zawarte w piśmie pozwanego może zaważyć na rozstrzygnięciu całości postępowania. Jako przykłady można wskazać na zarzut braku skutecznego doręczenia kluczowego dokumentu, zarzut zawarcia w umowie klauzul niedozwolonych, braku legitymacji procesowej, nieważności bądź nieskuteczności cesji, lub też zarzut przedawnienia w wypadku sprawy toczącej się pomiędzy przedsiębiorcami. Z kolei nawet w sytuacji gdy pozwany uznaje powództwo za zasadne, możliwe jest złożenie wniosku o rozłożenie objętej wyrokiem należności na raty (art. 320 k.p.c.). Sytuacja taka dopuszczalna jest wprawdzie w szczególnie uzasadnionych przypadkach, jednakże wskazanie przez stronę odpowiednich okoliczności (np. choroba, utrata pracy itp.) może okazać się wystarczające⁴⁵.

Wszelkie powyższe przykłady w wielu przypadkach posiadają jedną cechę wspólną, to jest nieznanomość prawa lub też szerszej: brak świadomości prawnej społeczeństwa. Nierzadko za taki stan rzeczy odpowiada czerpanie przez pozwanych wiedzy z różnego rodza-

⁴⁵ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 23 kwietnia 2021 r. I ACa 153/20.

ju informacji zasłyszanych, zawartych na nieprofesjonalnych forach internetowych itp. Należy zatem postulować stałe zwiększanie świadomości prawnej społeczeństwa, propagowanie już funkcjonujących programów nieodpłatnych porad prawnych oraz zwiększanie czytelności pouczeń, udzielanych w toku doręczeń pism sądowych. Nie budzi bowiem wątpliwości, że w sytuacji gdy pozwany jest bezczynny zasada szybkości postępowania zyskuje zdecydowaną przewagę nad zasadą prawdy. W wielu takich przypadkach nawet nieznaczna inicjatywa wykazana przez stronę pozwaną mogłaby prowadzić do diametralnie odmiennego rozstrzygnięcia końcowego.

Bibliografia

1. Bieniak M., *Zasady składania pism przygotowawczych w postępowaniu cywilnym*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 1.
2. Błaszczak Ł., Góra-Błaszczkowska A. (red.), *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, Warszawa 2021.
3. Borodziuk M., *Doręczenie komornicze w praktyce sądowej po zmianach procedury cywilnej dokonanych 7 listopada 2019 roku*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 3.
4. Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Wyd. 11*, Legalis/el. 2022.
5. Kamiński G., *Zasada prawdy materialnej w świetle projektowanej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Prawo wobec wyzwań współczesności: wybrane problemy teoretycznoprawne i dogmatycznoprawne*, (red.) J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński, Wrocław 2019.
6. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
7. Łazarska A., *Należyta dbałość o swoją sprawę w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2009, nr 5.
8. Machnikowska A., Góra-Błaszczkowska A. (red.), *Postępowania odrębne. System Postępowania Cywilnego. Tom 6*, Warszawa 2021.
9. Machnikowski P. (red.), *Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Tom I. Komentarz*, Legalis/el. 2022.
10. Manowska M., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I*, LEX/el. 2020.
11. Marciniak S., *Zasada kontradiktoryjności a ewolucja i współczesny kształt postępowania cywilnego – zarys problematyki*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza” 2/2013.
12. Marszałkowska-Krześ E., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el. 2021.
13. Misztal-Konecka J., *O obowiązywaniu zasady kontradiktoryjności w postępowaniu nieprocesowym: przyczynek do dyskusji*, „Zeszyty Prawnicze” nr 16.3/2016.
14. Osajda K., Borysiak W. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Wyd. 30*, Legalis/el. 2022.
15. Pokrzywniak J., *Oświadczenia i zawiadomienia*, „Monitor Prawniczy” 4/2005.
16. Postanowienie SN z 14 stycznia 2015 r., I CZ 111/14, LEX nr 1645253.
17. Postanowienie SN z 2 sierpnia 2007 r., V CSK 155/07, LEX nr 485892.
18. Postanowienie SN z 24 lipca 2014 r., II CSK 456/13, LEX nr 1504835.
19. Postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2022 r. III CZ 136/22.
20. Postanowienie SR w Słupcy z 17 września 2020 r., I Ns 267/20, LEX nr 3175229.

21. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2046 z późn. zm.).
22. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1800 z późn. zm.).
23. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 265 z późn. zm.).
24. Rylski P., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el 2022.
25. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Druk 3137 – Uzasadnienie, Warszawa 2019 r.
26. Siemaszko A., Ostaszewski P., Włodarczyk-Madejska J., *Tendencje wpływu spraw do polskich sądów powszechnych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2019.
27. Simbierowicz M., Świtkowski M. (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, LEX/el. 2021.
28. Uchwała SN z 16 września 1961 r., 4 Co 18/60, OSPiKA 1963, Nr 4, poz. 99.
29. Uchwała SN z 5 listopada 2021 r., III CZP 68/20, OSNC 2022, nr 6, poz. 58.
30. Uchwała SN z dnia 17 czerwca 2005 r. III CZP 26/05.
31. Ustawa z dnia z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805).
32. Wyrok SA w Białymstoku z dnia 6 grudnia 2018 r. I AGa 135/18.
33. Wyrok SA w Warszawie z dnia 17 maja 2017 r. VI ACa 208/16.
34. Wyrok SN z 23 września 1997 r., I CKU 117/97.
35. Wyrok SN z dnia 16 lipca 2009 r. I CSK 30/09.
36. Wyrok SN z dnia z dnia 24 listopada 2016 r. II CSK 142/16.
37. Zembrzuski T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, Warszawa 2020.
38. Zgólkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny. Tom 32*, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 2001.

Dane kontaktowe

Krzysztof Kaczorowski, krzysztofkaczorowski7@gmail.com

Anna Nosiadek, nosiadekania@gmail.com